

Från Barnträdgård till Trädgårdsbarn

Projektledare Martina Jönsson

Matkonsult

Hushållningssällskapet Halland

Nästan alla barn gillar att odla – och alla barn gillar att skörda smultron, jordgubbar, små söta tomater och annat gott. Om man inte har tid eller tålamod att så alla plantor inomhus på våren, går det lätt att köpa färdiga plantor.

Några bra tips när man ska odla på förskolan eller skolan:

- ✚ Odla gärna i krukor, hinkar, baljor och lådor. Där trivs växterna och det är lätt att flytta om verksamheterna stänger för semester.
- ✚ Välj gärna stora krukor, minst 30-40 cm i diameter. Ju större kruka, desto mindre vattning!
- ✚ Plastkrukor är lättast att flytta. Ställ dem gärna i en vacker ytterkruka av lera eller en låda av trä.
- ✚ Gör hål i botten så att överflödigt vatten rinner bort.
- ✚ Köp små knubbiga plantor som kommit en bit på vägen.
- ✚ Tänk på att vattna rejält före helger. Krukjorden torkar fort.
- ✚ Ge växterna en svag dos näring vid varje vattning.
- ✚ Låt barnen sköta vattningen och ansningen. Och givetvis skörden ☺

Frågor att diskutera med barnen inför ett odlingstema på förskolan;

Vad behöver ett frö för att växa?

Vad händer om vi glömmer ge fröet vatten?

Vad händer om vi ställer in fröet i ett mörkt skåp?

Vad händer om vi ger fröet för mycket vatten?

Anteckna vad barnen tror händer med fröerna. Gör därefter experiment där ni ger några fröer för mycket/för lite vatten samt sätt in några fröer i ett mörkt skåp.

Inför planering av ett Odlingsprojekt är det viktigt att personalen har svar på följande frågor

- ❖ Var kan vi plantera?
- ❖ Hur mycket plats har vi?
- ❖ Vad vill vi plantera?

Ta med frökataloger i verksamheten och låt barnen bläddra i. Låt gärna barnen rita upp sitt eget dröm-grönsaksland och gärna sina favorit grönsaker, rotfrukter, frukter och bär.

REDSKAP SOM KAN VARA BRA ATT HA NÄR MAN SKA ODLA:

☐ Plasthandskar	☐ Lecakulor
☐ Torvbriketter	☐ Såjord
☐ Liten handdusch	☐ Spadar
☐ Små krattor	☐ Tomma mjölkkartonger
☐ Plastpåsar	☐ Tomma PET-flaskor
☐ Lerkrukor	☐ Torvkrukor
☐ Plastlådor (ex glasslåda)	☐ Genomskinlig plast
☐ Resårband	☐ Växtnäring
☐ Pinnar av trä eller plast att skriva växtens namn på	☐ Vattenkanna
☐ Penna som tål regn	☐ Pallkragar
☐ Fröer	☐ Fiberduk

Kryssa för de redskap ni redan har på förskolan. Skriv en handlingslista med det ni behöver köpa in.

BÖRJA ENKELT

Smörgåskrasse går nästan inte att misslyckas med. Köp krasse och strö ut fröna över hushållspapper eller bomull som ligger på ett fat. Spraya med en vattenkanna och sätt över plastfolie med lite hål i. Fröna ska hållas konstant fuktiga. Perfekt att klippa och låta barnen lägga på sina smörgåsar!

FÖRODLA INOMHUS

Frön behöver värme och ljus för att gro och börja växa. En del behöver förodlas inne, när det fortfarande är kallt ute. Annars hinner de inte blomma på sommaren. Plantorna måste stå ljust men skyddas från stark sol. De får inte torka ut – men heller inte stå blött.

Det här behöver du för att så inomhus:

- Små krukor av plast eller lera eller tomma mjölkkartonger
- Såjord och lecakulor. Vanlig blomjord är för stark för nya frön. Man kan också lägga jord i en låda och så direkt utan krukor.
- Pinnar av plast eller trä så du kan skriva växtens namn.
- Penna som tål regn

Du kan också så i en **torvbrikett**. En platt torvbrikett sväller upp till en liten kruka om den står i en skål med ljummet vatten en stund. Sen är det bara att peta ner fröna.

Man kan även så i **torvkrukor**. Krukorna fylls med såjord. När det är dags att plantera utomhus kan du plantera hela krukorna. Torven blir till jord nästan med detsamma.

Ett annat alternativ är att så i vanliga **lerkrukor**. Fyll krukorna med såjord och plantera fröet. Klipp av botten på en PET-flaska och sätt på krukorna, så blir det ett växthus.

För att plantorna inte ska torka inomhus behöver de stå i ett **miniväxthus**. Ställ krukorna på grus eller lecakulor som hålls fuktiga hela tiden.

GÖR DITT EGET VÄXTHUS

Barnen kan göra sina egna växthus själva. Det behövs en glassburk eller annan plastlåda.

Lägg lecakulor eller grus i botten och såjord över. Vattna. Så fröna så gles du kan. Sätt därefter genomskinligt plast över hela lådan och gör många små lufthål. Sätt fast plasten med resårband. Har ni använt torvbriketter kan ni sätta ner dem direkt i plastburkarna med plast ovanpå.

TOMATER

Tomater tycker de flesta barn om. Och när man odlat dom själv smakar dom ännu bättre!

Tomater tillhör samma växtfamilj som potatisen. Man får inte äta de gröna växtdelarna. De är giftiga. Så tomatplantor inomhus ca 6 veckor innan det är så varmt i luften att plantan kan ställas ut.

Man kan med fördel så tomater i torvbricketter.

- ✓ Häll vatten på torvbriketten så den växer till en hög kruka med nät omkring sig.
- ✓ Rugga upp kanten så det blir ett riktigt håll.
- ✓ Peta därefter ner två tomatfrön i krukans.
- ✓ Skriv tomat på en pinne, så du vet vad du sått.
- ✓ Lägg grus eller lecakulor i botten på ett miniväxthus med plastlock. Ställ dina krukor därpå. Det måste finnas lufthål på locket!
- ✓ Efter några dagar har de första små bladen kommit upp. De kallas hjärtblad.
- ✓ När plantan fått fem blad är det dags att plantera den i en större kruka. Sätt ner hela torvkrukans och fyll på med vanlig krukväxtjord. Plantera djupt så bara bladen sticker upp.
- ✓ Nu växer plantan fort! Den behöver mycket vatten och näring. Häll gärna i lite växtkruknäring i vattnet varje gång du vattnar.
- ✓ Nyp bort nya små skott som växer i bladvecken.
- ✓ När det blivit varmt ute kan du plantera tomatplantan vid en solig vägg. Gräv ner hela jordklumpen till nedersta bladparet.
- ✓ Sätt en pinne som stöd intill plantan. Bind fast plantan försiktigt vid pinnen med en bit snöre. Om du vill få tomaterna att mogna snabbare kan du lägga några i en plastpåse med ett äpple. Eller i en kartong med tidningspapper mellan tomaterna.
- ✓ Prova gärna att så olika sorters tomater, det finns en massa spännande sorter!

SÄTT EN KÄRNA

Nästa gång ni äter en frukt som innehåller kärnor eller frön – så spara dom! Detta kan bli en ny rolig krukväxt. En del kärnor växer väldigt fort, medan andra tar flera veckor. Men ge inte upp!

Avokado

Avokado kallas ibland för alligatorpäron. Kanske för att skalet är så knottrigt och grönt eller svart? Mitt i frukten sitter en stor kärna. Tvätta den och låt den torka ett dygn så att skalet spricker. Plantera den sedan i jord i en kruka. Ställ ett glas över som växthus. Låt krukans stå soligt och ljust. Duscha jorden varje dag. Efter 3-15 veckor börjar du se ett litet grönt skott. Ta då bort glaset.

<http://barntotal.se/lek-och-pysse/lek-och-pysse/plantera-med-dina-barn>

Citrusfrukter

Apelsin, clementin, grapefrukt och citron – alla är citrusfrukter. Och alla har kärnor. Kärnorna kan man torka och sedan plantera. Sätt flera tillsammans i en kruka med jord. Efter en tid får du förhoppningsvis blommor som doftar gott – och kanske till och med frukt!

Vindruva

Vindruvor har kärnor som kan växa till små rankor. Plantera flera tillsammans i jord. Ställ gärna ut krukans på sommaren.

Paprika

Låt frön från en röd paprika torka några dagar. Så dem därefter i jord. Ställ ett glas eller en plastpåse över krukans som ett växthus. Sätt den ljust och varmt (exempelvis över ett element). På sommaren kan du flytta ut plantan på en varm och solig plats. I slutet av sommaren kan du få små gröna paprikor.

Mango

Tvätta kärnan i ljummet vatten. Låt den ligga i vatten på en varm plats (exempelvis över ett element) i fem dagar. Byt vatten varje dag. Plantera kärnan liggande med ”ögat” uppåt i såjord. Det ska vara 1 cm jord över. Trä en plastpåse med små lufthål över krukans. Se till att jorden alltid är fuktig, men inte blöt. När bladen kommer vill den ha en dusch varje dag.

Valnöt

Lägg ett lager småsten i botten på en kruka och fyll på med jord. Vattna jorden ordentligt. Slipa lite på nötskalet med sandpapper och stick ner hela nöten djupt i jorden. Ställ krukans varmt och ljust. Duscha jorden ofta. Duscha sedan bladen varje dag. Det kan ta några månader innan den gror.

ETTÅRIGA GRÖNSAKER

Ettåriga grönsaker kallas de grönsaker som inte orkar med den svenska vintern. Växterna dör när hösten kommer. Vi får ta hand om deras frön och så dem på nytt på våren. En del hinner inte bli färdiga under vår korta sommar. Det är de växter som vi får så inomhus på fönsterbrädan på våren.

Rädisor

Får rätt stora frön. Rädisor växer fort och man måste passa på att plocka dem innan de blir träiga. Så nya rädisor var tredje vecka under sommaren så får du nya hela tiden.

Sallat

Sallat kan se ut på många olika sätt. Den kan vara slät eller krusig, grön eller lite rödaktig. Den växer fort och man behöver så nya frön några gånger under sommaren.

Morötter

Morötter är små knepiga frön. Det finns dock frön som bakats in i pellets eller i såband som är lättare att hantera. Sommarmorötter blir färdiga tidigt. Höstmorötter är mest för att spara till vintern.

Pumpa

Får stora frön och växer fort. Den vill ha en solig växtplats. En del får jättestora frukter som man kan göra ansiktsmasker eller lyktor av.

Sockerärtor

Vill ha något stöd att klänga på, en bit kycklingnät eller några pinnar som ställs som ett tält. Man kan äta hela skidan med ärtor i när den är liten. När den är större pillar man ut ärtorna och äter.

FLERÅRIGA GRÖNSAKER

En del grönsaker och bär kommer tillbaka år efter år, fast de vissnar ner på hösten. Man tror att de har dött, men så till våren tittar det upp några gröna blad igen! Många kryddväxter är fleråriga så som rabarber och gräslök. Har man en gång skaffat en tuva, har man dem för alltid. Ge dem en särskild hörna i landet 😊

Rabarber

Växer mycket kraftigt och vill ha mycket vatten och gödsel. Bladen blir fina hattar och stjälkarna kräm eller paj. Man kan driva fram rabarber jättetidigt. Ställ en kartong eller stor lerkruka över det lilla rabarberståndet tidigt på våren, så får du rosa fina rabarber.

Gräslök

Smakar mild lök. Man kan klippa små bitar på knäckemackan. Om man inte klipper den får den ljuslila vackra bollar till sommaren.

Månadssmultron

Bären är inte lika söta som skogssmultron, men de får nya bär hela sommaren.

Jordgubbar

Jordgubbar (och smultron) skickar ut långa revor med nya små plantor på. Dem kan man plantera.

ETT EGET LITET LAND

Vill man göra ett eget litet land på förskolan/skolan så går det alldeles utmärkt! Det finns lite olika varianter:

Bil- eller traktordäcksland

Ibland kan man få köpa loss ett gammalt bil eller traktorsdäck från en bilskrot. Det blir ett runt, fint land. Lägg däckets direkt på gräsmattan eller jorden. Lägg några tidningar i botten, så orkar inte gräset eller ogräset komma upp. Fyll på med jord. Sedan är det bara att plantera eller så det ni vill odla.

Byttor, baljor och lådor

Alla möjliga slags trälådor, baljor och tunnor kan bli ett litet land ute. Sätt några käppar som ett indiantält i mitten och låt en slingrande växt klättra upp på den, exempelvis krasse, luktärt eller bönor.

Sandlådeland

Har ni en gammal sandlåda som barnen inte leker i längre? Den är perfekt att odla i! låt en del av sanden vara kvar i botten. Fyll på med ny jord. Så fröna i ringar, rader fyrkanter eller annat mönster. Det kan bli väldigt vackert att blanda blommor och grönsaker. Eller varför inte smultron och jordgubbar?

Sten i ring

Sten är vackert tillsammans med växter. Lägg stora stenar i en ring eller fyrkant. Fyll med jord och så eller plantera. Kanske gräslök i mitten och smultron runt om?

Jordpåseland

Ett par potatisplantor kan växa i en storjordpåse. Gör två hål i plasten. Stick ner en potatis mitt i hålet. Vattna och vänta. Stick ett par hål för regn i säcken. Till sommaren kan du sticka ner handen i jorden och ta de största potatisarna. Låt de små växa ett tag till.

SKÖRDEFEST

Avsluta gärna odlingsprojektet med en provsmakning eller skördefest med alla barnen. Garanterat både gott och uppskattat! Låt barnen få lukta och smaka på skörden. Vilken är godast? Varför? Kan barnen måla av de olika frukterna och grönsakerna? Eller bygga konstverk och måla av? Släpp loss fantasin!

LITTERATURTIPS

Barnens egen odlingsbok, Gunnel Nilsson & Eva Rönnblom

Castor odlar, Lars Klinting

Odla med Tuva, Sofi Hjort

Odla i pallkrage, Eva Robild, Görgen Persson

Linneas årsbok, Lena Andersson & Christina Björck

Rätt ur jorden, Bella Linde & Lena Granefelt